

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Ilmonen, Kaisa; Säntti, Joonas

Title: Queeria elämää kertomassa eli queerin tulkinnan rajat

Year: 2024

Version: Published version

Copyright: © 2024 SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti

Rights: CC BY-NC 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Please cite the original version:

Ilmonen, K., & Säntti, J. (2024). Queeria elämää kertomassa eli queerin tulkinnan rajat. SQS : Suomen Queer-tutkimuksen seuran lehti, 18(1-2). <https://doi.org/10.23980/sqs.146478>

Queeria elämää kertomassa eli queerin tulkinnan rajat

Kaisa Ilmonen & Joonas Säntti

Käsillä olevan teemanumeron yhtenä alkusysäyksenä toimi Turun yliopistossa keväällä 2023 järjestetty Kirjallisuudentutkimuksen päivien työryhmä ”Sukupuolet, seksuaalisuudet ja kokemus kirjallisuudessa ja kirjallisuudentutkimuksessa”. Kutsuimme yhdessä Elsi Hyttisen kanssa osallistujia pohtimaan, kuinka queer-tutkimuksen ja feministisen tutkimuksen piirissä on pyritty uudelleenajattelemaan ja käsitteellistämään sukupuolten ja seksuaalisuuksien roolia kerronnan, paikantuneen lukijan ja lukijoiden halujen suhteen. Kysyimme esimerkiksi:

”Tuottaako tai tallentaako nykykirjallisuus uudenlaisia tai ennen tunnistamatta jääneitä affekteja? Ovatko ne kenties sukupuolispesifejä, tietynlaisiin ruumiillisiin kokemuksiin liittyviä tai erityisen queeristi toimivia? Onko teksteillä kyky puhutella, liikuttaa ja luoda uudenlaisia lukijasuhteita myös yli ja ohi vastaanoton paikantuneiden identiteettien?”

Kirjoituskutsussamme tähän teemanumeroon pyysimme pohtimaan queeria elämää ja siitä kertomisen mahdollisuuksia tavoilla, jotka mahdollistivat erilaiset, teoreettisesti ja menetelmällisesti vaihtelevat näkökulmat otsikkoomme. Totesimme, että otsikon Queeria elämää kertomassa

voisi tulkita sekä historiallisten queer-elämien kertomiseksi että elämistä kertomisen queeriyttämiseksi, toisin sanoen queeriksi kerronnaksi. Sekä alkuperäinen työryhmä että tämän lehden teemanumeron kirjoituskutsu kirvoittivat valtavan määrän abstrakteja. Queeristä elämästä haluttiin kertoa ja kertomisen konventioita queeriyttää. Valmiin teemanumeron neljä artikkelia toteuttavatkin hienosti molempia mahdollisuuksia.

Samalla kysymys queerin elämän kertomisesta avaa kysymykset rajoista, joita kertomisella on. Kenellä on oikeus tulkita menneisyyden elämää terminologialla, jota ihmisellä itsellään ei ollut käytössään? Kuka voi tehdä queerin elämästä, jota ei queeriksi kerrottu tai tulkita kirjeitä, joita ei tulkittavaksi kirjoitettu? Onko tarve tulkita menneisyyttä pohjimmiltaan tarvetta kirjoittaa itsellemme queeria menneisyyttä ja juuria? Ja lopulta, millaista tekstiä voimme nimittää queeriksi vesittämättä sitä kaikkien modernististen tai kokeellisten kerronnan keinojen yleisnimeksi? Nämä kysymykset kelluvat teemanumeron tekstien pinnalla muistuttaen monenlaisista eettisistä kysymyksistä ja tulkinnan rajoista, jotka piirtyvät esiin, kun olemme ”queeria elämää kertomassa”.

SQS
1-2/2024

|

Johdanto

Kaisa
Ilmonen
ja
Joonas
Säntti

Tulkinnan rajat I: menneisyyden queerit elämät ja arkistojen queer-luenta

Artikkeleissa ja esseissä, jotka koskevat historiallisten elämien kertomista, kirjoittajat pohtivat oman tulkintansa ja nimeämisenä katveita, mutta myös tarvetta kirjoittaa esiin sitä, mikä omana aikanaan on ollut kerrotavuuden kannalta mahdotonta. Tutkijan vastuu huolella kätkeytyneiden elämien ja suhteiden kertomisessa kohoaa tällöin erityisen tärkeäksi kysymykseksi. Kyse ei ole ”kaapin tilasta” tai ”ulos pakottamisesta”, sillä identiteettipoliittikan hengessä ajatus ”coming out” -kertomuksista alkaa muotoutua vasta 1970-luvulla. Homoelämää ei voi elää ilman homoelämän käsitettä. Usein onkin korostettu ajatusta, että ajatus homo- tai lesboidentiteetistä mahdollistui 1900-luvun loppupuolella (vrt. Kekki 2004, 21).

Menneisyyden fragmentit ja hiljaisuuden äänet

Karoliina Sjö ja Maarit Leskelä-Kärki nostavat aiheeksi omat huolensa tulkintansa perusteista: osaksi tämä johtuu materiaalin aukkoisuudesta, osaksi tutkimuskäsitteistön ja tutkitun ajanjakson välisistä aukoista. On siis paljon sellaista, mitä tutkija ei voi tietää. Näistä aukoista voimme kuitenkin tarkkailla hiljaisuutta ja salaisuutta, erilaisten halujen mahdollisuutta. Eve Kosofsky Sedgwick (1990) kutsuu kaapin tilaksi täydellistä artikoidumattomuutta, joka ympäröi binäärisen normin ulkopuolella olevaa salaisuutta. Esseessään opettaja Nike Sandelinin teinipäiväkirjoista Antu Sorainen päätyykin termin ”protolesbo” käyttämiseen tilanteessa, jossa Sandelinin rakastettu on nainen, mutta hänellä ei ole käytössään nykyistä sateenkaarevaa terminologiaa.

Astrid Joutsenon artikkelissa tarkastellaan 1930-luvun sanomalehtitekstejä, joissa kulttuurisesti vaiettu pilkahtaa esiin yksityiskohdissa. Joutseno nimeää näiden mahdollisten merkitysten esiin kuvittelua elämäkirjoitta-

miseksi. Samalla hän kuitenkin haluaa muistuttaa aikalaislukijaa siitä, että myös hiljaisuuksien suojelulle voi löytää päteviä eettisiä perusteita. Vaiettujen historioiden ohella numeron menneisyyttä käsitteleviä artikkeleja yhdistää elämäkerronnan tai elämäkirjoituksen (life-writing) konteksti¹, jossa hylätään 1800-luvulla alkanut elämäkerran yksilökeskeinen ”suuri kertomus” (Smith & Watson 2016). Tällöin kerrottu elämä asettuu moniäänisempään ja kollektiivisesti jaettuun todellisuuteen, jonka merkitykset eivät jäsenny yksilöistä käsin.

Sjö ja Leskelä-Kärki hyödyntävät 1800-luvun viimeisen vuosikymmenen päiväkirjoja ja kirjeenvaihtoa. Joutsenon artikkelissa tarkastellaan 1930-luvun lehtiartikkeleiden henkilökuvia ja haastatteluita, ja Sorainen käsittelee esseessään päiväkirjamateriaalia vuosilta 1917–1920. Näiden fragmentaaristen, usein varsin epäsuorasti ja tulkinnanvaraisesti ihmissuhteista kertovien materiaalien jäsentely ja kerronnallistaminen tarjoaa tutkijoille suuria houkutuksia, mutta myös jatkuvan muistutuksen anakronismin vaaroista. Omasta isoisotädistään kirjoittava Joutseno kirjoittaa myös omakohtaisesti löytämisen tarpeesta, aineistojen vaikenemisen tuottamasta pettymyksestä ja kuvittelun tai fabuloinnin tarjoamista mahdollisuuksista.

Pohdinnat tulkinnan rajoista saavat jatkoa myös Varpu Alasuutarin esseessä, jossa tarkastellaan kirjoittajan isän pikkuserkun muistelmia ja kotiarkistoa. 1970- ja 80-lukujen mediajulkisuus tuotti otsikoita ”naimisissa olevasta homosta”, mutta omalla nimellään esiintynyt SETA-aktivisti Martti Kaipainen halusi tulla ymmärretyksi biseksuaalina. Esseetä jäsentävät kysymykset kerrotavuuden rajoista: millä ehdoin Martin elämä, hänen identiteettinsä ja ihmissuhteensa ovat olleet kerrottavissa ja millaiset motiivit ovat ohjanneet niistä vaikenemista? Alasuutari kuvaa niin omaa

¹ Artikkelien kirjoittajat päätyvät erilaisiin suomennosratkaisuihin. Ks. Sjö ja Leskelä-Kärki 2024, Joutseno 2024, tässä numerossa.

innostustaan queer-esivanhemman löytämisestä kuin epävarmuuden tunteitaan tältä jääneen arkistomateriaalin käsitteellistämässä. On kuitenkin selvää, että Marttia ei tule työntää ”takaisin kaappiin, josta hän on niin järjestelmällisesti pyrkinyt pääsemään pois”, kuten Alasuutari ilmaisee.

Affektit ja tunteet

Queer-tutkijoiden monenkirjavat affektiiviset sidokset tutkimuskoh-teisiin korostuvat myös teemanumeron esseissä. Millaiset tietämisen intressit ja löytämisen halut ohjaavat tutkijoiden katsetta? Miten tutkija pystyy kunnioittamaan materiaalinsa fragmentaarisuutta ja vastustamaan liiaksi selkiyttävien tai suoraviivaistavien tulkintojen tekemistä? Ja millaiset tunteet ovat jääneet artikuloimattomiksi? Mitä alitutkitumpi aihe on, sitä suurempi tutkijan ilo löydösten äärellä; toisaalta juuri kuolleiden äänien kuunteluun voi liittyä erityisen painavilta tuntuja vastuullisuuden kokemuksia. Kysymykset liittyvät esimerkiksi tekstien sävyjen tulkintaan ja oman tutkimuksen merkityksellisyyden pohtimiseen.

Iida Pölläsen essee valottaa 1900-luvun alkupuolen Harlemin renessanssin tai Mustan renessanssin (Black Renaissance) heikosti tunnettuja ja jokseenkin yllättäviä kytköksiä Pohjois-Eurooppaan. Vaikutussuhteet näkyvät kirjallisten tekstien lisäksi tekijöiden ihmissuhteissa ja kirjeenvaihdossa. Englanninkielisessä esseessään Pöllänen käsittelee erityisesti keräilijä C. Glenn Carringtonin (1904–1975) pohjoismaisia yhteyksiä. Carringtonin mittaviin kokoelmiin kuului useita varhaisia käännöksiä mustien modernistien teoksista, dokumentteja matkailusta kaikissa viidessä Pohjoismaissa sekä pitkäkestoista kirjeenvaihtoa pohjoismaisten miesten kanssa. Pölläsen essee on kansainvälisesti merkittävä tutkimusteko myös siksi, että Carringtonin elämä ja kirjoitukset ovat jääneet vähälle huomiolle Harlemin renessanssia käsittelevässä tutkimuksessa. Esseessä käsitellään huolellisesti taustoittaen myös tutkijan valintoja: arkistojen tutkiminen ei

ole vain menneisyyden palauttamista vaan välttämättä interventio, joka sisältää pyrkimyksen laajentaa olemassa olevan tutkimuskentän painotuksia.

Nykykulttuuriin siirrymme Eeva Houtbeckersin esseessä, joka kuvaa ki-peästi niitä artikuloimattomiksi jääneitä tunteita ja hiljaista sateenkaarevaa ikävää, jota lapsi tuntee menettäessään vanhempansa kuoleman jälkeen myös yhteyden sateenkaariyhteisöön. Houtbeckers kuvaa sateenkaariperheessä kasvamisen kokemuksesta sekä kirjoittajan oman elämän että kahden vuonna 2018 ilmestyneen pohjoisamerikkalaisen esseekokoelman kautta. Kirjoittaja kuvaa samalla prosessia, jossa omien lapsuus- ja nuoruusvuosien elämäkokemukset muuttuvat nimetyiksi vasta jälkikäteen. Kasvaminen sateenkaariperheessä jää usein tutkimuksen ulkopuolelle silloin, kun käsitellään vähemmistöihin kohdistuvia fobioita ja ennakkoluuloja tai häpeän affekteja, mutta se jää helposti huomiotta myös sateenkaaripoliittisessa voimauttamisessa. Oman aseman näkymättömyys, sanojen ja vertaistuen puuttuminen korostuvat, mutta sateenkaariperheissä kasvaminen koetaan silti vahvuutena, joka mahdollistaa samanaikaisesti ymmärtävän ja kriittisen asenteen ”normaaliin”.

Tulkinnan rajat II: queerit tekstit ja queer-kerronta

Kirjoitetun tekstin muotoon, tyyliin ja kirjallisuuden lajeihin liittyvät ilmaisukeinot ja mahdollisuudet ovat keskeisiä teemanumeron kahdessa kirjallisuudentutkimuksellisessa artikkelissa, joissa luetaan nykykirjallisuutta tarkalla tekstianalyttisellä otteella. Molemmissa artikkeleissa queerin pohdinta kehkeytyy myös kysymykseksi tulkinnasta, koska usean tulkinnan mahdollisuus on käsitellyissä teksteissä keskeinen osa niiden toimintaa sanataideteoksina. Tässä osassa korostuvat tulkinnan rajat merkitsevät queerille lukemiselle asetettuja rajoja. Kirjallisuudentutkijan on vältettävä nimeämästä queeriksi kaikkea mahdollista realistisesta ro-

maanimuodosta poikkeavaa ilmaisu. Queer-lukeminen asettaa keskiöön nimenomaan seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden kysymykset.

Lukeminen ja kertominen

Queer-lukija lukee tietoisena seksuaalisuuksien ja sukupuolten moninaisuutta rajoittavista normeista ja niihin liittyvästä vallankäytöstä. Queer lukija ammentaa tekstin hiljaisuuksista, etsii halkeamia, raja-alueita ja queerejä ”taskuja”, jotka mahdollistavat ambivalenssia ja moninaisuutta. Queer-lukeminen edellyttää monenlaisia lukutapoja, ei pelkästään paranoideja eli valtarakenteiden paljastamiseen pyrkiviä lukutapoja, vaan reparatiivisia, affektiivisia, ja historialliset haasteet huomioivia tulkintoja. (Ks. Doty 1993, Sedgwick 1997, Kekki 2004, Björklund ja Lönnngren 2020.) Kuten Jenny Björklund ja Ann-Sofie Lönnngren huomauttavat, queer-lukeminen korostaa ja alleviivaa rakenteita, hahmoja, suhteita, teemoja, konteksteja ja konnotaatioita, jotka eivät ole välittömästi nähtävillä tai ymmärrettävissä, koska sekä kirjailijat että lukijat joutuvat kamppailemaan heteronormatiivisten odotusten ja konventioiden verkossa. Queer-lukemisen tarkoitus ei ole ”paljastaa” oikeampia tai tarkempia merkityksiä vaan aktivoida sellaista mahdollisuuksien aluetta, joka on emansipatorinen suhteessa sukupuolten ja seksuaalisuuksien moninaisuuteen. (Björklund ja Lönnngren 2020, 196–197.)

Tämän teemanumeron queer-luennat käsittelevät kertovia tekstejä. Seksuaalisuus, sukupuoli ja narratiivisuus kietoutuvat toisiinsa monella tapaa, sillä tapamme hahmottaa (omia tai toisten) identiteettejä ja orientaatioita saavat helposti kertomuksen muodon. Taideteokset voivat kuitenkin myös rikkoa, ravistella, oudontaa, uudistaa ja uudelleenjäsenellä kerronnan konventioita. (Roof 1996, Haasjoki 2012, Lanser 2018.) Taiteellisen muodon ja rakenteen analyysi voi siis olla myös queer-poliittisesti motivoitua – niin tekijän kuin lukijan kohdalla. Kertovien tekstien ja yleisemmin kerronnan keinoista kiinnostunutta queer-tutkijaa saattavat kiinnostaa esimerkiksi

aikarakenteet ja juonellinen jännite, kuvailun tyylivalinnat, kertovien äänten ja kerrottujen mielten sekoittuminen tai kerronnan sukupuolituneet konventiot. Turun työryhmäämme osallistuneen Heta Marttisen artikkelissa kohoaa esiin myös yllättävien kertomistapojen mahdollistama affektiivinen erityisyys. Lisää hedelmiä tästä projektimme alkupisteestä saamme mahdollisesti (toivottavasti!) lukea lehden tulevissa numeroissa.

Marttisen artikkeli kutsuu pohtimaan queer-kerrontaa kertojan, materiaalisuuden ja tilallisuuden kannalta. Marttinen tarkastelee kahden suomalaisen, nuorille kirjoitetun säeromaanin lajille ominaisia tyylipiirteitä, yhdistellen kertomustieteellisiä ja tyyliintutkimuksellisia näkökulmia. Kirsti Kurosen *Merikki* (2019) ja Dess Terentjevan *Ihana* (2021) käsittelevät raskaita, mielenterveyteen ja sukupuolivähemmistöjen asemaan liittyviä aiheitaan suhteellisen keveällä otteella. Kerronnan rakenteita kekseliäästi uudistavat lajihybridit ja kertomusmuodon konventioita koettelevat teokset voivat olla myös ”muodollisesti queer”, Marttinen ehdottaa. Ne siis aktivoivat ja korostavat erityisesti queeria, seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvää monitulkintaisuutta.

Riikka Pirisen artikkelissa puolestaan tarkastellaan englantilaisen Zadie Smithin novellia ”Miss Adele Among the Corsets” (2019). Pirinen korostaa analyysissään kertojan roolia ja kertomistilanteen monitasoisuutta, joka mahdollistaa novellin monitulkintaisen ironian pohdinnan. Monessa kohtaa on vaikea sanoa, kenen ajatuksista on kyse tai ovatko henkilöiden tulkinnat toistensa ajatuksista oikeilla jäljillä. Jos teksti on kuin ”intersektionaalisuuden oppitunti”, sen tarjoama opetus osoittautuu paljon kompleksisemmaksi kuin kuvaukseksi nimihenkilön kokemasta syrjinnästä. Pirisen mukaan Smithin novelli ei pelkästään kuvaa tai esitä tilanteita, joissa risteävät erot tulevat esiin, vaan se havainnollistaa omalla kertovalla muodollaan intersektionaalisuuden toimintaa. Asetelmaan liittyy myös lukijan omien odotusten ja ennakkoluulojen kohtaaminen.

SQS
1–2/2024

IV

Johdanto

Kaisa Ilmonen
ja
Joonas Sääntti

Queer muoto ja kontekstit

Marttisen ja Pirisen artikkeleissa esitetään ajatus queeristä tekstuaalisen tason ja teosmuodon ilmiönä. Queerin suhde sateenkaariaakkosten kehittyvään identiteettiryppäeseen (HLBTQIA+) on edelleen eräs queer-kirjallisuudentutkimuksen kenttää jäsentävistä aiheista. Joidenkin kirjallisuudentutkijoiden mukaan queeria kannattaa lähestyä nimenomaan tekstiin liittyvänä ilmiönä, jolloin edes poliittisen queer-luennan ei tulisi etualaistaa tiettyjä, kulttuurisesti sateenkaarevaksi vakiintuneita tekijöitä, teoksia tai teemoja (ks. esim. Freccero 2006, 5). Tutkija saattaa nähdä eheät identiteetit tai kertomusmuodot itsessään poliittisesti konservatiivisina, jolloin niiden purkaminen – ei uudelleenrakentaminen – on queer-tutkimuksen tehtävä. (Menon 2012, Rohy 2015, 8–11.)

Viime vuosina yhä useampi tutkija on kuitenkin kritisoinut 1990-luvulla vakiintunutta käsitystä queerin radikaalista määrittelemättömyydestä, liikkuvuudesta ja anti-identitarianismista. Näissä puheenvuoroissa on usein pyritty korostamaan queer-tutkimuksen poliittista sidosta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen elämän ja kokemusten kannalta keskeisiin aiheisiin tai kulttuuriin muotoihin. Tähän voi liittyä erityisiä kysymyksiä tutkijan vastuusta ja tutkimuksen etiikasta, valittujen lukutapojen emansipatorisuudesta tai niiden kyvystä mahdollistaa elinkelpoista elämää alistetuille ihmisryhmille. (Ks. esim. Amin 2023; Carlson 2014, 31–39, Fawaz 2022, 41–43.)

Suuri osa taiteentutkijoista ja kirjallisuudentutkijoista haluaa edelleen löytää jonkinlaisen välittävän, sekä queerin avoimuutta että poliittista sitoutuneisuutta kunnioittavan kompromissin. Esimerkiksi yhdysvaltalainen kirjallisuudentutkija Kevin Ohi (2011, 28) toteaa queerin toimivan tutkimuskäsitteenä juuri siksi, että se välttämättä assosioituu ei-normatiiviseen seksuaalisuuteen, tulematta kuitenkaan yhden spesifin merkityksen kyllästäväksi. Sanan liiallisuus, sen samanaikainen likeisyys moneen eri

suuntaan, toisin sanoen queerin pysyvä monitulkintaisuus, voidaan siis kokea edelleen positiivisena arvona. Monitulkintaisuuteen liittyy edelleen keskeinen ajatus siitä, että myös niin sanottu valtavirtakirjallisuus ja merkittävä osa länsimaisen kirjallisuuden kaanonista osoittautuu queeristi luettuna epänormatiivisemmaksi kuin ensi katsomalla tai pikalukemalla osataan ajatella. Näin queer-lukeminen aktivoi emansipatoristen mahdollisuuksien aluetta.

Onkin kiinnostava seurata, kuinka Riikka Pirinen ja Heta Marttinen pyrkivät artikkeleissaan neuvottelemaan formalistisen ja kontekstualisoivan analyysin välillä. Molempia artikkeleita yhdistää näkemys kerronnan keinojen huomioimisen välttämättömyydestä myös tekstien queerien merkitysten hahmottamiseksi. Smithin, Kurosen ja Terentjevan teosten kiinnostavuus nimenomaan *queer-teksteinä* johtuukin aiheiden ja kuvattujen henkilöhahmojen lisäksi niiden tavasta kuvata henkilöiden mieltä (vapaa epäsuora esitys) tai korostaa painetun tekstin tilallista materiaalisuutta ja kokeellisia elementtejä (säeromaanit). Molempien kirjoittajien hyödyntämän queer-narratologisen keskustelun mukaisesti tutkijan on osattava kysyä, miten kerrotaan, ei vain mitä tai mistä kerrotaan.

Poliittisesti orientoituneelle tutkijalle vaade siitä, että kerronnan analyysiä tulee aina kontekstualisoida ja historiallistaa, saattaa tuntua itsestään selvydeltä. Mutta kuinka tutkimusyhteisö suhtautuu ajatukseen siitä, että kenties queer-tutkimuksen ja feministisen tutkimuksen tulisikin yleisemmin kiinnostua muodon politiikasta?

Molemmissa artikkeleissa tulkitaan joka tapauksessa tekstejä, joiden kohdalla voi puhua fiktiivisten queer-henkilöhahmojen esittämisestä, sillä teosten henkilöhahmot ja kertojat kuvailevat, pohtivat ja nimeävät identiteettejä, orientaatioita ja haluja. Mutta tämän paikannetun, maailmalisen queerin osoittaminen sisältää myös omat tulkinnalliset haasteensa: Esimerkiksi mitä voimme tietää Zadie Smithin kirjoittaman neiti Adelen

SQS
1–2/2024

v

Johdanto

Kaisa
Ilmonen
ja
Joonas
Säntti

transsukupuolisuudesta ja siitä, miten se vaikuttaa toisten hahmojen katseeseen häntä kohtaan? Tai millaisin perustein Kurosen säeromaanin voisi lukea vihjaavan monella tavalla merkillisten hahmojensa lesbouteen?

Teosmuoto on keskeinen queerin tulkinnan kohde myös Anna Upolan esseessä, jossa tarkennetaan 2000-luvun kuvataiteeseen ja valokuvaomakuvan lajiin. Upola kysyy, miten valokuvaomakuva kerroksellistaa ja tekee ambivalentiksi taiteilijaomakuvien genreä. Hän käsittelee erityisesti muunsukupuolisen valokuvataiteilija Laurence Philomènen vuonna 2021 julkaistua valokuvamonografiaa nimeltä *Puberty*, josta hän nostaa tapausesimerkiksi yhden kuvan, *Paint me like one of your Pre-Raphaelite Boy-Girls* (2019). Kuvasarja esittää päiväkirjamaisesti taiteilijan transitioprosessia. Upolan mukaan queer valokuvaomakuva ei vain muotoile uudestaan representaatiota itsestä, vaan se ohjaa miettimään itsen esittämisen välineitä ja mahdollisuuksia. Moninaisilla kulttuuriviiteillä leikittelevä, kaanoniametatasolla kommentoiva ja fiktion elementtejä hyödyntävä omakuva voi edelleen luoda vahvan vaikutelman autenttisuudesta. Upola visioi, miten valokuvaomakuvassa ”queer-elämä tulee katsotuksi ja nähdyksi samalla, kun katsoja voi samastuvan katseen avulla kuvitella myös itselleen uusia, queerejä tulevaisuuksia”.

Teemanumeron taiteellinen osuus puolestaan kiinnittyy Astrid Joutsenon artikkeliin. Siiri Viljakan ja Siiri Korhosen sarjakuva ”Astrid ja Astrid” käsittelee queer-perintöön liittyviä tunnistamisen prosesseja sekä historiallisen naisparin pinnalla olevaa näkymättömyyttä. 2000-luvun Astridin näkökulma isoäidin arkistoon on queer, mutta ehkä vikuroivat vilkaisut kulkevat myös toiseen suuntaan? Julkaisu jatkaa lehden edellisestä numerosta (1–2/23) käynnistynyttä yhteistyötä queer-historiallisen sarjakuva-projektin tekijöiden kanssa.

Myös numeron kritiikeissä korostuvat historia ja arkistot, sekä muodon, median ja taiteenlajien erityiset potentiaalisuudet. Anna Vuorinne kir-

joittaa Margaret Galvanin tutkimuskirjasta *In Visible Archives* (2023), jossa käsitellään visuaalisen taiteen merkitystä 1980-luvun Yhdysvaltojen feministisessä ja queer-aktivismissa. Vuorinteen mukaan teos on erityisesti arkistoaktivismiin ylistyslaulu: sarjakuvat, kollaasitaide ja valokuvateokset ovat luoneet yhteisöllistä kulttuuria ja laajentaneet esittämisen mahdollisuuksia, mutta ne todistavat myös aikansa feministejä ja feminismejä jakaneista jännitteistä ja ristiriidoista. Jenny Kangasvuo puolestaan tarkastelee Silvia Hosseinin teosta *Kirjallisuuden kiihottava historia* (2023). Hosseinin yleistajuinen ja esseistisesti periodien halki kuljeksiva tietokirja pyrkii muistuttamaan queerin seksuaalisuuden ilahduttavasta runsaudesta – lähinnä eurooppalaisen kirjallisuuden historiassa. Kuten Kangasvuo toteaa, teokseen on kuitenkin käännetty kiinnostavia otteita esimerkiksi Harlemin renessanssin tekijöiltä. Kirja voi kiinnostaa queer-tutkijoita esimerkkiensä laajuudella, mutta myös asennoitumisellaan haluihin, akteihin ja nautintoihin: lukeminen saa luvan olla kevyttä, hekumoivaa ja seksikästä.

Toivotamme puolestamme SQS-lehden lukijoille syvällisiä ja yllättäviä, kenties hieman ”muodollisempia” queer-lukunautintoja myös tämän teemanumeromme parissa.

Turussa 6.6.2024

Kaisa Ilmonen & Joonas Säntti

Lähteet:

- Amin, Kadji. 2023. “Taxonomically Queer? Sexology and New Queer, Trans, and Asexual Identities.” *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 29 (1): 91–107.
- Björklund, Jenny ja Lönngren, Ann-Sofie. 2020. “Now You See It, Now You Don’t: Queer Reading Strategies, Swedish Literature, and Historical (In)visibility.” *Scandinavian Studies*, vol. 92:2, 196–228.

SQS
1–2/2024

VI

Johdanto

Kaisa
Ilmonen
ja
Joonas
Säntti

- Carlson, Mikko. 2014. *Paikantuneita haluja. Seksuaalisuus ja tila Christer Kihlmanin tuotannossa*. Väitöskirja. Jyväskylä: Nykykulttuuri.
- Doty, Alexander. 1993. *Making Things Perfectly Queer: Interpreting Mass Culture*. Minneapolis: Minnesota University Press.
- Fawaz, Ramzi. 2022. *Queer Forms*. New York: New York University Press.
- Freccero, Carla. 2006. *Queer / Early / Modern*. Durham ja Lontoo: Duke University Press.
- Haasjoki, Pauliina. 2012. *Häilyvyyden liittolaiset. Kerronnan ja seksuaalisuuden ambivalenssit*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.
- Kekki, Lasse. 2004. ”Johdanto lesbo-, homo-, ja queer-kirjallisuudentutkimukseen.” Teoksessa Lasse Kekki & Kaisa Ilmonen 2004 (toim.) *Pervot pidot: homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Helsinki: Like.
- Lanser, Susan. 2018. ”Queering Narrative Voice.” *Textual Practice* 32 (6): 923–937.
- Menon, Madhavi. 2011. ”An interview with Lee Edelman.” *Shakespeare Quarterly Forum*. <https://shakespearequarterly.wordpress.com/2011/08/02/queer-theory-and-hamlet/> (haettu 5.6. 2024.)
- Rohy, Valerie. 2015. *Lost Causes. Narrative, Etiology, and Queer Theory*. New York: Oxford University Press.
- Roof, Judith. 1996. *Come As You Are: Sexuality and Narrative*. New York: Columbia University Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky. 1990. *Epistemology of the Closet*. Berkeley: University of California Press.
- Sedgwick, Eve Kosofsky. 1996. *Novel Gazing: Queer Readings in Fiction*. Durham: Duke University Press.
- Smith, Sidonie & Watson, Julia (toim.). 2016: *Life Writing in the Long Run. A Smith & Watson Autobiography Studies Reader*. Michigan Publishing: Maizebooks.